

вслед за освоением основ письменного перевода необходимо уделять особое внимание устному переводу как специфической разновидности делового и профессионального общения.

3. Устный переводчик (*conference interpreter*) — как последовательный (*consecutive*), так и синхронный (*simultaneous*) — выступает в роли медиатора на переговорах и деловых встречах, и именно переводчик является тем каналом в процессе бизнес-коммуникации, посредством которого сообщение от источника доходит до рецептора. Энергетические затраты устного переводчика-синхрониста, по мнению специалистов, сравнимы с затратами шахтера, работающего под землей в шахте.

Марианна Ледерер, которая исследовала различные процессы синхронного перевода, выделяет 8 операций, протекающих у переводчика в мозгу (параллельно или в разных сочетаниях): восприятие на слух устной речи (аудирование); понимание услышанного; интегрирование понятых смысловых единиц с предыдущим значением, извлеченным из оригинала; формирование высказывания на языке перевода на основе когнитивной памяти; восстановление элементов высказывания на основе исходного языка с помощью автоматического использования прямых соответствий; поиск слов для выражения понятого высказывания; слуховой контроль за собственной речью; осознание окружающей обстановки. Основная мысль, которую подчеркивает М. Ледерер, состоит в том, что переводчик оперирует не словами, а смыслом текста, который возникает именно в процессе речи и не известен заранее. Таким образом, устному переводчику необходимо понять и передать именно *общий смысл высказывания*. При этом переводчику мало самому понять смысл оригинала. Ему необходимо обеспечить понятность перевода.

4. В свете трактовки перевода как разновидности и средства бизнес-коммуникации и роли устного переводчика как *медиатора* в данном процессе и *публичного оратора* возникают некоторые новые и, возможно, необычные для некоторых преподавателей акценты при подготовке к занятиям по устному переводу. Они включают в себя обучение:

а) риторике и устному академическому выступлению, в результате которого у студентов формируются навыки владения функциональными стилями речи и бизнес-дискурсом, необходимые для эффективной бизнес-коммуникации;

б) умению делать пометки в процессе последовательного перевода с использованием символов, сокращений, аббревиатур и акронимов;

в) использованию современного экономического, финансового, банковского, делового и др. жаргона;

г) переводу слов и терминов исходя из контекста: *республиканский (-ая)* (например, о Республике Беларусь, а не о названии партии) — *national*, а не *republican*; *направления (развития)* — *trends*, а не *directions* или *guidelines*; *трудоемкий* — *labour-consuming*, однако *энергоемкий* — *energy-intensive* и *научоемкий* — *science-intensive*.

д) употреблению слов, а также фразеологических сочетаний и даже грамматических конструкций *не из словаря, а исходя из частотности их использования в языке*. Например: *события* в словаре *events*, но чаще используется *developments*. Аналогично: *последствия* — *consequences*, однако в политической и деловой риторике чаще встречаются *implications*, *repercussions*; идиоматическое выражение *нет худа без добра* вместо *every cloud has a silver lining* вполне можно перевести как *a blessing in disguise*; предложение *Он был наиболее приемлемым кандидатом* на английском языке будет звучать лучше, если использовать часто используемый антонимический перевод: *He was the least unacceptable candidate*.

е) этике переводчика.

Все вышесказанное с необходимостью заставляет весьма серьезно относиться к переводу, который является и разновидностью, и средством процесса бизнес-коммуникации.

<http://edoc.bseu.by>

АБ АСАБЛІВАСЦЯХ ВУЧЭБНАГА ПЕРАКЛАДУ ТЭКСТАЎ НАВУКОВАГА СТЫЛЮ МЕДЫЦЫНСКАЙ ТЭМАТЫКІ

А.А. Шарапа, Н.В. Ратынская

БДМУ, Мінск

Галоўнай задачай вышэйшай школы з'яўляецца падрыхтоўка высокакваліфікаваных спецыялістаў розных галін навукі. Для фарміравання гарманічна развітай асобы патрэбны таксама высокая культура, высокая маральныя прынцыпы і шырокі спектр агульнаадукацыйных ведаў.

Усе гэтыя праблемы паспяхова вырашаюцца праз сістэму гуманітарызацыі медыцынскай адукацыі. Таму ў навучальных планах побач са спецыяльнымі дысцыплінамі стаіць і родная мова, бо менавіта адносіны да ду-

хоўнай спадчыны свайго народа, да мовы продкаў выяўляюць агульную культуру і грамадзянскую годнасць ча-лавека.

Курс беларускай мовы ў медыцынскім вузе дае вялікія магчымасці для развіцця асобы студэнта.

Асабліва добрыя вынікі ў навучанні і выхаванні студэнтаў-медыкаў дае сістэматычная праца над перакладам тэкстаў навуковага стылю з рускай мовы на беларускую.

Асаблівае значэнне перакладу ў працэсе навучання мовам надавалі Ф.І.Буслаеў, К.Д.Ушынскі, Л.С.Бархударэў, Я.І.Рэцкер, Л.К.Латышаў, Я.М.Лаўрэль, М.Г.Яленскі і інш.

Ва ўмовах блізкароднаснага білінгвізму, характэрнага для нашай рэспублікі, пераклад мае асабліва важнае значэнне, паколькі дапамагае пераадолець такую непажаданую з'яву, як інтэрферэнцыя, дазваляе ўзбагаціць мову неабходнымі фанетычнымі, лексічнымі, граматычнымі, стылістычнымі і сінанімічнымі сродкамі, навучыць іх карыстацца выпрацаванымі беларускай мовай спосабамі выражэння думкі.

Вучэбны пераклад, які параўнальна нядаўна ўвайшоў у практыку выкладання моў, застаецца прадметам метадычных пошукаў і роздуму. Ён прадугледжвае фарміраванне ў студэнтаў усвядомленых адносін да асноўных перакладчыцкіх паняццяў (адэкватны пераклад, перакладчыцкія трансфармацыі і г.д.). Адпаведна пры арганізацыі вучэбных матэрыялаў павінна ўлічвацца і ўласна перакладчыцкая праблематыка.

Сучасная навука аб перакладзе акцэнтуюе ўвагу на рэцэпцыі перакладнога тэксту, на асаблівасцях культуры носбітаў перакладной мовы, прыналежнай ім карціны свету. Гэты погляд на сутнасць перакладу актуальны для антрапалагічнай парадигмы сучаснай лінгвістыкі і дазваляе выкарыстоўваць пераклад як мадэль міжкультурнай камунікацыі, а тэкст перакладу для аналізу моўнай карціны свету. Гэта абумоўлена тым, што ў працэсе міжкультурнай камунікацыі перакладчык пастаянна знаходзіцца паміж дзвюма моўнымі іпастасямі. Таму перакладзены тэкст характарызуецца двупалярнасцю і з'яўляецца бікультурным.

За апошнія паўстагоддзе значнае распаўсюджванне набыў пераклад тэрмінаў у рамках перакладу спецыяльнай літаратуры і дакументаў. На шматлікіх канферэнцыях па перакладу, праведзеных і якія праводзяцца ў Расіі і краінах СНД, доля дакладаў, прысвечаных тэрмінам, склала каля 40 %. Тэорыя і практыка навукова-тэхнічнага перакладу значна апырэдзіла дасягненні ў галіне мастацкага перакладу. Ва ўмовах шырока развітага міжнацыянальнага і міжнароднага перакладу спецыяльнай літаратуры і дакументаў у былым СССР ужо ў пачатку 1980-х годоў вучоныя і практыкі адмовіліся ад памылковага прынцыпу мінімальнага разыходжання ў тэрмінах розных моў. Пры гэтым былі выкананы сур'ёзныя даследаванні тэрміналогіі ў мовах народаў былога СССР — як у саміх рэспубліках, так і ў інстытуце мовазнаўства РАН (В.Ю.Міхальчанка, М.І.Ісаеў, К.М.Мусаеў). Трэба адзначыць, што многа зроблена ў гэтым накірунку і беларускімі лінгвістамі (А.М.Булыка, В.К.Шчэрбін).

Пры выбары тэкстаў навуковага стылю для перакладу выкладчык павінен улічваць шэраг патрабаванняў:

1. Тэксты павінны мець інфарматыўную каштоўнасць.

2. Матэрыял неабходна падбіраць так, каб ён адпавядаў узроўню ведаў студэнтаў не толькі па мове, але і па спецыяльнасці.

3. Тэксты не павінны мець вялікай колькасці лічбаў, формул і схем.

Тэкст для перакладу падбіраецца з улікам канкрэтных лінгваметодычных задач і патрабаванняў.

У працэсе перакладу навуковых тэкстаў з рускай мовы на беларускую пашыраецца лексічны запас студэнтаў, удасканальваюцца веды па граматыцы. Гэта праца садзейнічае больш глыбокаму разуменню структуры роднай мовы, забяспечвае сістэматызацыю атрыманых ведаў на функцыянальнай аснове.

Акрамя гэтага, заняткі, на якіх студэнты займаюцца перакладам, садзейнічаюць развіццю навыкаў у розных відах маўленчай дзейнасці і іх удасканаленню, а таксама паглыбленню ведаў у галіне будучай спецыяльнасці.

Пераклад тэкстаў навуковага стылю павышае лінгвістычны ўзровень студэнтаў, паглыбляе разуменне структуры і характэрных асаблівасцей навуковага тэксту. Больш таго, праца над перакладам навуковых медыцынскіх тэкстаў абумоўлена многімі фактарамі псіхалагічнага характару.

Адной з адметных рыс перакладу навуковых тэкстаў увогуле (і медыцынскіх у тым ліку) з'яўляецца тое, што ён разлічаны на лагічнае, а не эмацыянальнае ўспрыманне.

Тэрмін (а імі насычаны ўсе тэксты навуковага стылю) з'яўляецца ключавым элементам у галіне медыцынскай навукі — прафесійнай дзейнасці медыкаў.

Безумоўна, тэрмін як носбіт спецыяльнага значэння павінен адпавядаць шэрагу патрабаванняў, асноўнымі з якіх з'яўляюцца адназначнасць, кароткасць і сістэмнасць.

Дакладнасць медыцынскага тэрміну, перш за ўсё семантычная, з'яўляецца ключавым прынцыпам ў медыцынскай тэрміналогіі. Таму адметнасць перакладу тэкстаў навуковага стылю медыцынскай тэматыкі абумоўле-

на ў першую чаргу тым, што гэтыя тэксты насычаны фактычным матэрыялам, спецыяльнымі медыцынскімі тэрмінамі (словамі, словазлучэннямі і сімваламі-словамі), устойлівымі выразамі, дакладнай інфармацыяй.

Неабходна адзначыць, што аб'ектыўнасць выкладу, дакладнасць паняццяў і лагічнасць структуры тэкстаў навуковага стылю медыцынскай тэматыкі патрабуюць адлюстравання ў перакладзе стандартнага набору моўных сродкоў.

Акрамя таго, пераклад гэтых тэкстаў мае значна большую колькасць эквівалентных элементаў, чым іншыя віды перакладу, асабліва ў галіне лексікі. Гэта абумоўлена адноснай адназначнасцю навуковых тэрмінаў у рускай і беларускай мовах, а таксама інтэрнацыянальным характарам шматлікіх навуковых паняццяў.

Такім чынам, можна сказаць, што асаблівае перакладу тэкстаў навуковага стылю медыцынскай тэматыкі абумоўлены, па-першае, шырокім ужываннем медыцынскіх тэрмінаў, устойлівых выразаў; па-другое, сінтаксісам пераважна ўскладнёнай будовы, якому не ўласцівы эмацыянальна-экспрэсіўна-ацэначныя словы; па-трэцяе (і гэта галоўнае), неўнармаванасцю беларускай медыцынскай тэрміналогіі.

Як лічыць С.П.Ярашэвіч, медыцынская тэрміналогія пакуль што не можа лічыцца дасканаласцю распрацаванай і ўнармаванай, па-першае, з-за неапрацаванасці многіх вузкаспецыяльных тэрмінаў і, па-другое, таму што зафіксаваныя ў слоўніках тэрміны не прайшлі апрабачыі ва ўмовах прафесійнай практыкі з прычыны амаль поўнага выключэння беларускай мовы з медыцынскай навуковай і практычнай дзейнасці.

<http://edoc.bseu.by>

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ ПЕРЕВОДА С АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА НА РУССКИЙ

Г.В. Шашкина

ГГТУ им. П.О.Сухого, Гомель

Перевод как специальная дисциплина, преподаваемая в вузах, а также как вид практической деятельности опирается на лингвистическую основу. Это значит, что и переводчик-теоретик и переводчик-практик должны отдавать себе отчет в особенностях обоих языков в сравнительном плане. В данном случае речь идет о специфике английского и русского языков, столь различных в структурном отношении. В английском языке, благодаря его нефлективному аналитическому характеру, функция слова определяется в значительной степени узким контекстом — его местом в предложении. Нередко и этот узкий контекст бывает недостаточным. Например, предложение “Embassy Protests” в газетном заголовке представляет собой загадку, пока мы не прочтем саму газетную статью:

“Deputations will be going to the American Embassy next Thursday to protest against the supply of arms to Israel”.

Перевод “Посольство протестует”, “Протесты посольства” представляется неправильным. Правильный перевод заголовка следующий: “Демонстрация протеста у здания американского посольства”.

В русском языке в силу его флективности, т.е. синтетического характера, контекст далеко не играет такой роли, как в английском для определения грамматического значения формы слова. Например, надпись на обелиске в Румянцевском сквере в Санкт-Петербурге “Румянцева победам” ясна каждому и не затрудняет понимания благодаря падежным окончаниям.

Не меньшую трудность представляют и лексические особенности перевода: разный семантический объем слова, различное употребление, различная сочетаемость или различный характер синонимии.

Хотя многие факты языка рассматриваются в соответствующих курсах грамматики и лексикологии и на занятиях по практике языка, они не всегда изучаются в сравнительном плане и тем более под углом зрения перевода. Некоторые явления вообще как бы остаются за пределами и грамматики и лексикологии. Можно указать хотя бы на специфическое употребление предлогов, что нередко бывает камнем преткновения для студентов. Здесь имеются в виду такие сочетания, как:

“Law of and by the gun”. “Закон оружия, осуществляемый силой оружия” или

“The Tories displayed ignorance of and contempt for the interests of the workers”. “Консерваторы обнаружили полное незнание нужд рабочих и пренебрежение к ним”.

Перевод таких предложений требует очень внимательного отношения к русским падежам.

Что касается лексических проблем, то значительное место отведено передаче сочетаемости, десемантизированным словам, которые нередко опускаются или конкретизируются в переводе, и, наконец, интернациональным словам, так называемым, переводчика “ложным друзьям”. Все это — ловушки, в которые иногда попадают даже опытные переводчики.